

İLK DEFA İŞE BAŞLAYANLAR İLE GÖTÜRÜ USULDE VERGİLENDİRİLMEKTE İKEN KENDİ İSTEĞİYLE GERÇEK USULE GEÇEN MÜKELLEFLERDE HAYAT STANDARDI ESASI UYGULAMASI

İlhan KETEN*

I- GENEL BİLGİ

G ünümüzde gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de vergilendirme sistemi ilke olarak beyan esasına dayanmaktadır. Beyan esas; Beyan edilecek kazanç ve iradların en doğru şekilde mükelleflerce bilineceği varsayımına dayanmaktadır. Ancak, genel ilke beyan esas olmakla birlikte vergi sistemimizde beyan esasının istisnaları düzenlenmiş bulunmaktadır.

Özellikle belge düzeninin tam olarak uygulanmadığı alanlardaki hasılatı gerçeğe en yakın bir şekilde kavramak ve vergilendirmede eşitlik ilkesini gerçekleştirmek amaçlarıyla bazı otokontrol araçları ihdas edilmiştir. Bu otokontrol araçlarından biriside hayat standardı esasıdır.

Hayat Standardı Esası, 31.12.1982 tarih ve 2772 sayılı kanunla 193 sayılı GVK'na eklenen mükerrer 116. maddesi hükmü ile vergi mevzuatımıza girmiştir. Bu konuda kapsamlı düzenleme GVK'nun geçici 35. maddesiyle yapılarak, uygulama değişik tarihlerde çıkarılan çok sayıda genel tebliğ ile yönlendirilmektedir.

GVK'nun geçici 35. maddesinin 2/f bendi, 4325 sayılı kanunun 9. maddesiyle değiştirilmiştir. Bu değişiklik, yeni işe başlayanlar ile kendi isteği ile götürü usulden gerçek usule geçen mükellefleri yakından ilgilindirmektedir.

Bu çalışmamızda; İlk defa işe başlayan mükellefler ile götürülük şartlarını haiz iken kendi isteğiyle gerçek usule geçen, götürü ticari ve mesleki kazanç sahiplerinin hayat standardı esası karşısındaki durumları son değişiklik çerçevesinde incelenmeye çalışılacaktır.

II- HAYAT STANDARDI ESASI

A- HAYAT STANDARDI ESASININ KAPSAMI

193 sayılı GVK'nun geçici 35. maddesinde, bu maddenin yürürlük tarihi

(*) Vergi Denetmen Yrd.

olan 01.01.1990 - 31.12.1999 tarihleri arasında, gerçek usulde vergilendirilen;

- Ticari Kazanç sahipleri ile
- Serbest Meslek Erbabı'nın

hayat standardı esasına tabi olacağı belirtilmiş,

- Çiftçiler,
- Noter Vekilleri,
- Yetkili Noter Yardımcıları,
- Ruhsatlı Dava vekilleri

hayat standardı esasının kapsamı dışında bırakılmışlardır. Ayrıca, bu maddenin yürürlükte olduğu tarihlerde (01.01.1990 - 31.12.1999) GVK.'nun mükerrer 116. maddesinin bu maddeye aykırı hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir.

B- İLK DEFA İŞE BAŞLAYANLAR İLE GÖTÜRÜLÜK ŞARTLARINI HAİZ İKEN KENDİ İSTEĞİYLE GERÇEK USULE GEÇEN MÜKELLEFLERDE HAYAT STANDARDI ESASI UYGULAMASI

193 sayılı GVK.nun geçici 35. maddesinin 4325 sayılı kanunla değişmeden önceki 2/f bendinde "İlk defa işe başlayan mükelleflerde işe başlanılan yılda, götürülük şartlarını haiz iken kendi isteği ile götürü usulden gerçek usule geçen mükelleflerde ise gerçek usulde vergilendirilmeye başlandığı yıldan itibaren üç yıl süreyle faaliyette bulunulan yörede uygulanan temel gösterge tutarının yarısı uygulanır." hükmü yeralmaktaydı.

23.01.1998 tarih ve 23239 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 4325 sayılı kanunun 9. maddesiyle, 193 sayılı GVK.nun geçici 35. maddesinin 2/f bendi, 1997 yılı kazançlarındaki uygulanmak üzere aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"İlk defa işe başlayan mükellefler ile götürülük şartlarını haiz olanlardan kendi isteği ile götürü usulden gerçek usule geçen mükellefler için işe veya gerçek usulde vergilendirilmeye başlanılan ve izleyen yılda hayat standardı esası uygulanmaz."

Söz konusu değişikliğe ilişkin açıklamalarımız ise aşağıdadır.

1- Yeni İşe Başlayanlarda Hayat Standardı Esası

İlk defa gerçek usulde mükellefiyet tesis ettiren ticari ve mesleki kazanç sahipleri için (1997 yılı içerisinde mükellefiyet tesis ettirenler dahil) mükellefiyet tesis ettirilen yıl ve izleyen yılda hayat standardı esası uygulanmayacaktır. Daha önceden herhangi bir şekilde gerçek usulde mükellefiyet kaydı bulunmayan kişinin ilk defa gerçek usulde mükellefiyet tesis ettirmesi durumunda, götürülük şartlarını haiz olup olmadığına bakılmaksızın, mükellefiyet tesis edilen yıl ve izleyen yılda hayat standardı esası uygulanmayacaktır.

4325 sayılı kanunla yapılan bu değişiklik 1997 yılı kazançlarındaki uygulanacağından, 1997 takvim yılı

içerisinde ilk defa işe başlayan ticari ve mesleki kazanç sahipleri, hayat standardı esasına tabi olmayacaklar, gerçek kazançları üzerinden vergilendirileceklerdir.

ÖRNEK : 1997 yılı içerisinde herhangi bir tarihte gerçek usulde mükellefiyet tesis ettiren ticari kazanç sahibi Bay (A) hakkında 1997 ve 1998 yıllarında hayat standardı esası uygulanmayacaktır. Bay (A)'nın 1997 ve 1998 yıllarındaki kazancı gerçek gelir ve giderleri esas alınarak hesaplanacaktır. Bay (A) belirtilen yıllarda zarar etse dahi zarar beyanı kabul edilecek, hayat standardı esasına göre herhangi bir tarhiyat yapılmayacaktır.

2- Götürü Usulde Vergilendirilmekte iken Kendi İsteği ile Gerçek Usule Geçenlerde Hayat Standardı Esası

4325 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği 23.01.1998 tarihinde itibaren götürü usulde vergilendirilmekte iken kendi isteği ile gerçek usulde vergilendirilmeye geçen ticari ve mesleki kazanç sahipleri hakkında götürülük şartlarını haiz olmaları şartıyla, gerçek usulde vergilendirilmeye başlanılan yıl ve izleyen yılda hayat standardı esası uygulanmayacaktır. Bu düzenleme; 1997 yılında, götürü usulde vergilendirilmekte ve götürülük şartlarını haiz iken kendi isteği ile gerçek usule geçen ticari ve mesleki kazanç sahiplerine de uygulanacaktır.

ÖRNEK : Öteden beri götürü usulde serbest meslek erbabı olan

ve götürülük şartlarını haiz iken 1997 yılı içerisinde herhangi bir tarihte kendi isteğiyle gerçek usule geçen Bay (B) için 1997 ve 1998 yıllarında hayat standardı esası uygulanmayacaktır. Bay (B)'nin vergi tarhına esas kazancı gerçek gelir ve giderleri esas alınarak hesaplanacak, giderleri gelirlerinden fazla olduğu takdirde, 1997 ve 1998 yıllarında zarar beyan edebilecektir.

3- 1995 ve 1996 yıllarında götürülük şartlarını haiz iken kendi isteğiyle gerçek usule geçen mükelleflerin durumu

193 sayılı GVK'nun geçici 35. maddesinin 2/f bendinde 4325 sayılı kanunla yapılan değişiklikte, 1995 ve 1996 yıllarında götürülük şartlarını haiz iken kendi isteğiyle gerçek usule geçen mükelleflerin durumu hakkında belirleme bulunmamaktadır.

Ancak Maliye Bakanlığı 10.03.1995 tarih ve 1998/2 sıra numaralı Gelir Vergisi Kanunu İç Genelgesi ile konuya açıklık getirmiştir.

Söz konusu iç genelgeye göre;

a- 1995 yılında götürülük şartlarını haiz olduğu halde kendi isteğiyle götürü usulden gerçek usule geçen mükelleflerin 1997 yılı kazançları için hayat standardı esası, temel gösterge tutarının yarısı dikkate alınarak uygulanacaktır. Bu mükelleflerin 1998 ve sonraki yıl kazançlarına ise hayat standardı esası tam olarak uygulanacaktır. 95/6430 sayılı BKK ile 01.05.1995 tarihinden itibaren gerçek usulde ver-

gilendirilme kapsamına alınan mükellefler için de bu bende göre işlem yapılacaktır.

b- 1996 yılında götürülük şartlarını haiz olduğu halde kendi isteğiyle götürü usulden gerçek usule geçen mükelleflerin, 1997 yılı kazançları için hayat standardı esası uygulanmayacaktır. 1998 ve sonraki yıl kazançlarına ise hayat standardı esası tam olarak uygulanacaktır.

III-SONUÇ

Götürü usulde vergilendirilen mükelleflerin katlandığı vergi yükü, ek mali ve biçimsel külfetler, gerçek usulde vergilendirilen mükelleflere nazaran daha azdır. Mali idarece, götürü usulde vergilendirilmenin kaldırılması hedeflenmektedir.

Vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi, büyük ölçüde belge kullanımının yaygınlaştırılmasına bağlıdır. Teşvik edici ve yönlendirici devlet anlayışından hareketle mali idare, gerçek usulde vergilendirmeye teşvik etmek ve özendirmek amacıyla, 193 sayılı GVK'nun geçici 35. maddesinin 2/f bendini düzenleme yoluna gitmiştir. Ayrıca bu dü-

zenlemenin ilk defa işe başlayan ticari ve mesleki kazanç sahipleri ile kendi istekleri ile gerçek usule geçen götürü mükelleflere yönelik bir sübvansiyon olarak kabulü gerekir.

GVK'nun geçici 35. maddesinin 2/f bendinde 4325 sayılı kanunla yapılan değişikliğe göre;

- İlk defa işe başlayan ve gerçek usulde vergilendirilen ticari kazanç sahipleri ile serbest meslek erbabı, daha önceden herhangi bir şekilde gerçek usulde mükellefiyet kayıtlarının bulunmaması şartı dışında hiçbir şarta tabi tutulmaksızın gerçek usulde vergilendirilmeye başlanılan ve izleyen yılda hayat standardı esasına tabi olmayacaklardır.

- Ötedenberi götürü usulde vergilendirilmekte iken kendi istekleriyle gerçek usule geçen ticari kazanç sahipleri ile serbest meslek erbabına, geçiş sırasında götürülük şartlarını haiz olmaları kaydıyla gerçek usulde vergilendirilmeye başlanılan yıl ve izleyen yılda hayat standardı esası uygulanmayacaktır.

- Bu düzenleme 1997 yılı kazançlarındada uygulanacaktır.